

CHRISTOPH VON SCHMID

Genoveva.

Kuvittanut Pentti Viherluoto
Esipuhe Laura Honkasalo

KUSTANTAMO HELMI OY

Genoveva Brabantin kreivitär

Johann Christoph von Schmid

Genoveva Brabantin kreivitär

Hurskas kertomus suurista kärsimyksistä
ja viattomuuden lopullisesta voitosta

**Kuvittanut
Pentti Viherluoto**

Kustantamo Helmivyö
Turku 2025

Christoph von Schmid: *Genoveva*
Toim. Juri Nummelin
Suomennoksen on aiemmin julkaissut
Kustannusosakeyhtiö Kirja 1922
ISBN: 978-952-7469-77-4
Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

Lukijalle

Tässä teoksessa julkaistaan uudestaan saksalaisen kirjailijan Christoph von Schmidin *Genoveva*, jonka on sanottu alun perin kulkeneen kansan suussa. Varhaiselle keskiajalle sijoittuva tarina sisältää ritareita, romantiikkaa ja uskonnollista opettavaisuutta, ja se oli pitkään hyvin suosittu.

Kirjassa käytetään Kustannusosakeyhtiö Kirjan vuonna 1922 julkaisemaa käännöstä, jonka tekijä ei ole tiedossa. Samaa käännöstä on julkaistu sittemminkin (WSOY 1934; Art House 1996).

Tarinan ja kirjailijan esittelee esipuheessa kirjailija Laura Honkasalo, joka on tutkinut *Genovevan* ja sen kirjoittajan taustoja. Päähenkilön nimi on vaihdellut suomenoksesta toiseen, mutta tässä laitoksessa käytetään muotoa *Genoveva*.

Tarinan kuvituksena julkaistaan turkulaisen Pentti Viherluodon kuvitukset, jotka ilmestyivät alun perin Suomen Tietokirja -nimisen kustantamon julkaisemana vuonna 1952. Kirjan lopussa on Viherluotoa ja hänen Aimo-veljeään eli kauhukirjailijaa Harry Etelää esittelevät jälkisanat, joiden ohessa saadaan muitakin näytteitä Pentti Viherluodon satutyyillisistä kuvituksista samalta ajalta. Jatkossa Helmivyöltä ilmestyy muitakin Viherluodon veljeksiin liittyviä kirjoja, kuten täydennetty laitos Harry Etelän *Kauhujen salakammiosta* (2007).

Juri Nummelin

Laura Honkasalo

Aikansa jumalallinen bestseller

Christoph von Schmidin lukuisilla eri nimillä ilmestynyt teos *Genoveva* oli huikea myyntimenestys 1800-luvulla. Köyhistäkin pirteistä saattoi löytyä kappale teosta, jota julkaistiin Suomessa sekä ilman kuvitusta, mustavalkokuvituksella että korealla saksalaisella nelivärikuvituksella.

Christoph von Schmid (1768–1854) oli saksalainen katolinen pappi, joka kirjoitti lasten- ja nuortenkirjoja, lastenlaulujen sanoituksia sekä runoja. Von Schmidin bibliografia käsittää 63 teosta, joista valtaosa oli bestsellereitä. Genovevan tarina käännettiin suomen lisäksi esimerkiksi islanniksi, kymriksi, romaniaksi ja Maltaan kielelle. Suomessa teos ilmestyi useina eri käännöksinä – osasta kirjailijan nimi jätettiin kokonaan pois. Ensimmäinen suomennos ilmestyi vuonna 1847 nimellä *Genoveva, tahi, kertomus yhen jumalisen rouan wiattomasta kärsimisestä*. Suomentajat kotouttivat kirjojen nimiä surutta: vuonna 1879 ilmestyneen version nimi oli *Genoveva Prapantista*. Erään von Schmidin teoksen päähenkilö Heinrich von Eichenfels muuttui kotoiseksi Heikki Jäykkäseksi (*Nuoruuswen sywän, taikka Kuinka Heikki Jäykkänen oppi Jumalata tuntemaan: lapsille ja lastenystäville*, 1863).

Tuotteliaan kirjailijan teokset noudattelevat yleensä samaa kaavaa: alussa on idylli, mutta yllättävä käänne kasaa viattoman päähenkilön harteille kärsimystä ja epäoikeudenmukaisuutta. Seuraa koettelemusten jakso, jonka aikana päähenkilö oppii, että Jumala pitää kyllä huo-

len eikä hylkää, jos vain ihminen säilyttää puhtaan sydämensä ja uskonsa kaikkivaltiaaseen. Seuraavaksi päähenkilö tekee epäitsekään teon ja hänen onnensa kääntyy. Lopussa paha saa palkkansa ja jalo päähenkilö antaa kaiken anteeksi kuten hyvän kristityn kuuluu. Päinvastoin kuin perinteisissä saduissa, päähenkilön alkupe räisiin olosuhteisiin ei tule muutosta, eikä hänen persoonansa kehity – hänhän oli jalo ja hurskas jo alun perinkin. Säätyerojakaan ei kyseenalaisteta kuten saduissa, joissa köyhä tyttö saa prinssin tai sikopaimenesta tulee kuningas. Vaikka köyhä maalaisrahvas auttaisi tarinan sankaria, he jäivät köyhiksi, sillä Jumala on määrännyt kullekin oikean paikan elämässä.

Von Schmidin tarinat ovat sekoitus kristillistä päätöstä ja elämänoptimismia. Henkilöhahmojen hyvät teot palkitaan, joskaan ei aina heti, mikä osaltaan koettelee uskoa. Pahan voimat eivät ole Von Schmidin tarinoissa ylivertaisia ja vastoinkäymiset opettavat päähenkilöille, että ilo ja kiitollisuus löytyvät pienistä asioista. Yksi syy von Schmidin tarinoiden suosiolle oli varmasti se, että ne ovat yleiskristillisiä, eivät leimallisesti katolisia. Opin kappaleita tärkeämpää on hurskaus, puhdas usko ja moraalinen oikeamielisyys. Myös nöyryydellä on tärkeä osansa: vastoinkäymiset tulevat Jumalalta ja ihmisen tulee alistua nöyränä. Kuten 1800-luvun hartauskirjoissa tavattiin sanoa: *Se, jota Jumala eniten koettelee, sitä hän eniten rakastaa*. Rukoilulla on keskeinen osa von Schmidin tarinoissa – myös Genoweva rukoilee ahkerasti ja rakentaa metsään oman alttarin.

Henkilöhahmoilta vaaditaan tyypillisiä kristillisiä hyveitä: rehellisyyttä, lähimmäisenrakkautta, anteeksiantoa ja kärsivällisyyttä. Von Schmidin vaikuttivat teologi,

filosofi J. M. Sailerin pedagogiset ajatukset. Sailerin mukaan opettavaiset tarinat olivat tehokas keino avata kristillisyyttä lapsille. Von Schmidin ensimmäinen julkaistu teos oli lasten Raamattu-opas, sillä papin työssä hän oli huomannut, miten vaikea lasten oli käsittää uskonnon abstrakteja käsitteitä. Raamattu-opas sisälsi tarinoita ja kuvituksia, jotka toivat Raamatun lähelle lapsia. Von Schmidia pidetäänkin yhtenä kateketiikan varhaisista oppi-isistä.

Nykylukijalle von Schmidin teosten uskonnollisuus voi tuntua ahdistavalta, mutta aikoinaan hänen lähestymistapansa on ollut paljon valoisampi kuin aiemmassa lastenkirjallisuudessa. Suomalaisissakin lastenlehdissä julkaistiin tarinoita, joissa lapsi tekee pienen rikkeen, joka tarinassa tulkitaan synniksi, ja lopulta Jumala kostaa hänelle niin että hän sairastuu ja kuolee. Locken ja Rousseau'n kasvatustoppien saadessa suosiota alettiin ajatella, että säälimätön pelottelu ei ole paras tapa kasvattaa lapsia.

Genovevan tarina perustuu legendaan, joka oli pitkään kiertänyt kansan keskuudessa. Tarinan mukaan Genoveva oli Brabantin herttuatar, mutta ei ole varmaa, onko kyseessä fiktiivinen henkilö vai onko Genovevan esikuva joskus elänyt. Tarinassa aviomiehen, linnakreivi Siegfridin hovimestari Golo syyttää hurskasta ja hyveellistä Genovevaa aviorikoksesta. Herttuatar tuomitaan kuolemaan, mutta palvelija armahtaa häntä ja antaa hänen piiloutua metsään. Genoveva asuu metsässä kuusi vuotta ja synnyttää siellä pojan. Äiti ja poika elävät naarashirven maidolla. Lopulta aviomies saa selville, että Genoveva on syytön.

Tarina on inspiroinut muitakin taiteilijoita kuin Christoph von Schmidia. Robert Schumann on säveltänyt

tarinan pohjalta oopperan, saksalainen kirjailija Ludwig Tieck on kirjoittanut näytelmän ja Erik Satie on säveltänyt musiikin toiseen näytelmään, jota ei koskaan esitetty. Adrian Ludwig Richterin seesteinen maalaus vuodelta 1872 tuo mieleen Disneyn Lumikin, joka elää metsän siimeksessä lintujen ja kauriiden kanssa. Romaanisaaan Kadonnutta aikaa etsimässä Marcel Proustin kertoja muistaa, että hänellä oli lapsuudessa taikalyhtykuvien sarja Genovevan tarinasta. Pahan Golon rikkeet saavat pienen pojan tutkiskelemaan omatuntoaan.

Christoph von Schmid asui Baijerissa ja Svaabiassa. Kertomusten maisemia hallitsevat vuoret, laaksot, niityt ja metsät. Kuten Grimmin satujen sankarit, Genoveva joutuu kohtaamaan metsässä pelkonsa. Toisaalta elämä metsässä on vapaata yhteisön normeista ja odotuksista. Luonto symboloi kuolemaa ja uudestisyntymää, mutta siinä on myös jotain mystistä. Saksalainen romantiikan aikakausi näki luonnon itsessään hengellisenä elämyksenä. Aikakauden taiteilijat kuvasivat luonnon sekä seesteisenä pakopaikkana että hieman pelottavana. Esimerkiksi Caspar David Friedrichin (1774–1840) maalauksissa ihminen on usein hyvin pieni vaikuttavan luonnon keskellä. Panteistisen ajattelun mukaan Jumala oli läsnä kaikkialla luonnossa. Tämä heijastelee von Schmidin tarinoiden uskonnollista ulottuvuutta: tarinoissa ei viitata juurikaan Vapahtajaan tai Jumalaan, vaan laajempaan entiteettiin, joka määrittelee oikean ja väärän kristillisen moraalin pohjalta.

Von Schmidin teoksia julkaistiin uudelleen melko pitkään. Genovevaa mainostettiin ahkerasti suomalaisissa sanomalehdissä vuonna 1929: ”Hurskas kertomus suuriäkärsimyksistä ja viattomuuden lopullisesta voitos-

ta.” Joulun alla kirjaa suositeltiin täsmälähjäksi uskonnollisille ihmisille. Minulla on hyllyssäni isoäidilleni kuulunut von Schmidin romaani Tannenburgin ruusu, jonka WSOY on julkaissut uutena suomennoksena 1931 Koululaiskirjasto-sarjassa. Goodreadsin lukijakokemuksia tarkastellessa huomaa, että von Schmidin teokset ovat sekä rakastettuja että vihattuja. Eräs suomalainen lukija on jättänyt tuohtuneen arvion, jossa Genovevaa syytetään tekopyhäksi ja tekosiveelliseksi, mutta moni espanjaksi kirjoittava lukija on kovasti tykästynyt Genovevan tarinaan.

Lastenkirjallisuus oli pitkään opettavaista, joko pelottelevaa tai lempeästi ohjaavaa. Sanotaan, että Lewis Carrollin teos *Alicen seikkailut ihmemaassa* (1865) oli ensimmäinen ”oikea” lastenkirja. Teos ei ole didaktinen eikä se tuupi lapsia kaidalle polulle, vaan se on kirjoitettu lapsia ajatellen ja on kaunokirjallisesti korkeatasoinen – kun Alice ilmestyi, moni oli sitä mieltä, että kirja oli *liian hyvä* lastenkirjaksi! Lastenkirjallisuus alkoi muuttua lapsilähtöiseksi, ja kristillisiä opetuksia tuputtavan lastenkirjallisuuden suosio hiipui 1900-luvun mittaan.

Toisaalta on ymmärrettävää, että 1800-luvun vanhemmat halusivat lastenkirjoja, jotka auttoivat jälkikasvun kristillisessä koulimisessa, sillä ajan käsityksen mukaan lapsi oli vanhemmillaan lainassa Jumalalta. Oli vanhempien vastuulla, että lapsi eli elämänsä oikein ja pääsi iankaikkiseen autuuteen. Kukapa haluaisi lastaan helvetin ikuiseen tuleen paistumaan!

Lähteet:

Blamires, David: Telling Tales. The Impact of Germany on English Children’s Books 1780-1918 (Open Book Pub-

Genoveva oli aikoinaan lähes kaikkien suomalaisten tuntema tarina nuoresta kreivittärestä, joka tuomitaan kuolemaan aviorikoksesta syytettynä. Palvelija kuitenkin pelastaa hänet, ja kreivitär synnyttää lapsensa yksin metsässä. Kansan suussa kulkeneen kertomuksen muokkasi uskonnolliseksi kirjaksi 1800-luvun puolivälissä saksalainen Christoph von Schmid. Se ilmestyi suomeksi useana erilaisena laitoksena, viimeiset 1930-luvulla. Viime vuosisadan alussa hyvin suosittu tarina julkaistaan nyt uudestaan kuvitettuna versiona. *Genovevan* esittelee esipuheessaan kirjailija Laura Honkasalo.

Kirjan kuvitukset on tehnyt vuonna 1952 legendaarinen turkulainen kulttuurin moniottelija, säveltäjä, kirjapainotyöntekijä ja kuvittaja Pentti Viherluoto, jonka toimintaa esittelee jälkisanoissa suomalaisen käyttökirjallisuuden tuntija Juri Nummelin. *Genovevan* kuvitusten lisäksi kirjassa on mukana myös muita Viherluodon saman ajan satukuvituksia.

KUSTANTAMO
HELMIVYÖ

ISBN 978-952-7469-77-4

KANNEN KUVITUS: PENTTI VIHERLUOTO
KANSISUUNNITTELU: JT LINDROOS

9 789527 469774